QORTI CIVILI – PRIM'AWLA

ONOR. IMHALLEF DR. MIRIAM HAYMAN LL.D.

Rikors Guramentat Nru.: 181/08MH

Illum 4 t' Ottubru, 2017

Claire Said [K.I. 231175M]

vs

Awtorita' dwar it-Trasport, Direttorat tat-Toroq, Kunsill Lokali Attard, Schembri Barbros Limited (C-9577) u Christian Muscat [K.I. 166379M]

Il-Qorti;

Rat **ir-rikors guramentat tal-attrici** tal-20 ta' Frar 2008 fejn gie premess:

"1.Peress illi fit-3 ta' Novembru 2006, l-intimat Christian Muscat kien qed isuq il-mutur numru ta' registrazzjoni numru CSM-154 propjeta ta l-esponenti Claire Said gewwa Imdina Road, Attard direzzjoni mir-Rabat lejn Attard u propju propju ftit metri l-boghod minn l-entratura ghal Isptar Monte Carmeli u dana waqt il-lejl;

2. Peress illi f'dak iz-zmien ezattament, l-intimati jew minn minnhom, kienu qed jaghmlu xoghlijiet li illum il-gurnata huwa saput li saru sabiex tithejja entratura ghal pompa tal-petrol li saret propju fil-vicinanzi ta' fejn sehh l-incident.

3. Illi fost dawn ix-xoghlijiet l-intimati ikkostruwew 'roundabout' li qabel ma kinetx ezistenti u mhux biss izda hallew ghal waqt dak il-perjodu li sehh l-incident arblu tad-dawl fuq quddiem ta' dina 'r-roundabout', liema arblu ma kienx inqala mil-ewwel u thalla hemm wara li qabel ma saru ix-xoghlijiet imsemmija kien kostruwit fis-'central strip' li kienet ezistenti;

4. Illi biex l-ambjenti immedjati ta' fejn kienu qed isiru dawn ix-xoghlijiet ikomplu jirrendu lilhom infushom aktar perikoluzi, l-intimati jew minn minnhom, anqas biss indenjaw ruhhom jaghmlu avviz ghal dawn ix-xoghlijiet li kienu qed isiru jew ghal lanqas filghaxija, ossia il-hin meta sehh l-incident stradali in kwistjoni, jixghelu u jdawwlu s-sit sabiex min ikun qed isuq u jkun imdorri ghal snin shah juza it-triq kif kienet qabel ma jsibx ruhu f'sitwazzjonijiet perikoluzi ghas-sewqan;

5. Illi l-esponenti gia interpellat lill-intimati permezz ta' ittra ufficjali datata 12 ta' Jannar 2007, izda l-istess kkontestaw kull responsabbilita billi semplicement qalu li kull wiehed minn fost l-intimati ma kienx huwa li jahti ghal incident izda li kien jahti haddiehor minghajr ma indikaw minn kien dan 'l haddiehor u l'ghaliex kienu qed jahtu ohrajn u mhux huma ghan-negligenza grossolana li intuzat biex saru x-xoghlijiet f'dik it-triq kif hawn spjegat;

6. Illi per konsegwenza tal-mod perikoluz ta' kif sar ix-xoghlijiet in kwistjoni, fl-incident stradali li sehh kif inghad fit-3 ta' Novembru 2006, l-esponenti Claire Said sofriet danni konsistenti fi hsarat konsiderevoli fil-mutur propjeta taghha;

Jghidu ghalhekk l-intimati konvenuti jew minn minnhom ghaliex ma' ghandhiex dina l-Onorabbli Qorti:-

1. *Tiddikjara illi l-intimati jew minn minnhom huma responsabbli ghall-incident stradali in kwistjoni u b'konsegwenza tal-istess incident ghad-danni kollha li garrbet l-esponenti;*
2. *Tillikwida d-danni kollha sofferti mill-esponenti attrici;*
3. *Tikkundanna lill-intimati jew minn minnhom ihallsu dak l-ammont li jigi dikjarat bhala dovut in linea ta' danni.*

Bl-ispejjez inkluzi dik tal-ittra ufficjali datata 12 ta' Jannar 2007 u tal-protest gudizzjarju kontra l-intimati u b'hekk l-intimat jibqa' minn issa ngunt in subizzjoni."

Rat il-lista tax-xhieda annessa mar-rikors guramentat.

Rat **ir-risposta guramentata ta' Christian Muscat** tat-18 t' April 2008[1] li permezz taghha ressaq is-segwenti eccezzjonijiet:

"1. Illi l-incident stradali mertu tac-citazzjoni fl-ismijiet premessi ma sehhx minhabba ragunijiet imputabbli lill-esponenti izda sehh unikament minhabba responsabbiltajiet attribwibbli lill-konvenuti l-ohra u dana peress illi z-zona fejn kienu qed isiru ix-xoghlijiet kienet wahda perikoluza stante li l-izvilupp ma' kienx qed isir b'mod kif suppost u l-area kienet giet reza perikoluza.

2. Salvi eccezzjonijiet ulterjuri.

Bl-ispejjez."

Rat il-lista tax-xhieda annessa mar-risposta guramentata.

[1] Fol 10

Rat **ir-risposta guramentata tas-socjeta' Schembri Barbros Limited** tat-23 t' April 2008[2] li permezz taghha ressqet is-segwenti eccezzjonijiet:

"1. Preliminarjament, is-socjeta' esponenti tirrileva illi l-azzjoni m'hiex kompetenza ta' din l-Onorabbli Qorti stante illi fejn jirrizultaw danni materjali minn incident stradali hija l-kompetenza esklussiva tac-Centru Malt ital-Arbitragg a tenur tal-Kap. 387 tal-Ligijiet ta' Malta.

2. Bla pregudizzju ghall-premess u fil-mertu, l-ewwel talba tar-rikorrenti kif dettota kontra s-socjeta' intimata ghandha tkun michuda stante li l-incident awtomobilistiku de quo gara unikament htija ta' Christian Muscat minhabba nuqqas ta' "proper lookout". Min-naha taghha, is-socjeta' intimata, ottemperat, ruhha mal-obbligu taghha li tavza lill-pubbliku b'mod opportun li kienu qed isiru xoghlijiet stradali, permezz ta' "glass markers" u tabelli.

3.It-tieni talba tar-rikorrenti ghandha ghalhekk tkun rigettata stante li ma hemmx danni x'jigu likwidati favur ir-rikorrenti. Fi kwalunkwe kaz u bla pregudizzju ghall-permess, il-pretensjoni tar-rikorrenti hija kontestata u ghaldaqstant ir-rikorrenti ghandha taghmel il-prova tad-danni skond il-ligi.

4.It-tielet talba tar-rikorrenti ghandha tkun michuda billi s-socjeta' esponenti m'ghandiex tkun kostretta thallas ebda danni lir-rikorrenti.

5.Salvi eccezzjonijiet ohra premessi mill-Ligi."

Rat il-lista tax-xhieda annessa mar-risposta guramentata.

[2] Fol 13

Rat **ir-risposta guramentata tal-Kunsill Lokali Attard** tat-23 t' April 2008[3] li permezz taghha ressaq is-segwenti eccezzjonijiet:

"1. Illi, in linea preliminari, il-Kunsill konvenut iwiegeb illi l-pretensjoni hekk kif diretta mill-attrici kontra tieghu hija wahda infondata fil-fatt u fid-dritt u dana talli t-triq fejn sehh l-incident in kwistjoni ma taqax skond il-ligi taht il-gurisdizzjoni tal-Kunsill Lokali konvenut u fit-tieni lok il-Kunsil Lokali konvenut ma kellu xejn x'jaqsam max-xoghol li sehh fit-triq in kwistjoni. Ghalheklk il-Kunsill Lokali konveut ghandu minnufih u qabel xejn jigi mehlus mill-harsien tal-gudizzju.

2. Illi, minghajr ebda pregudizzju ghas-suespost, il-Kunsill Lokali konvenut m'ghandu jgorr l-ebda responsabbilita' versu l-attrici in konnessjoni ma' l-incident in kwistjoni;

3.Illi fi kwalunkwe kaz minghajr pregudizzju ghas-suespost il-pretensjoni ta' l-attrici hija wahda esagerata;

4.Illi dwar il-kap ta' l-ispejjez, billi dak li huwa hawn imnizzel gja' gie ikkomunikat lill-attrici fi twegiba maghmula mill-Kunsill Lokali konvenut ghall-ittra ufficcjali mressqa mill-attrici, il-Kunsill Lokali konvenut m'ghandu jwiegeb ghall-ebda spejjez;

5.Salv difizi ulterjuri hekk kif permessi mill-ligi."

Rat il-lista tax-xhieda u d-dokumenti annessi mar-risposta guramentata.

[3] Fol 15 et seq

Rat **ir-risposta guramentata tal-Awtorita' dwar it-Trasport ta' Malta** tal-25 t' April 2008[4] li permezz taghha ressqet s-segwenti eccezzjonijiet:

*"1. Illi preliminarjament ir-responsabiltajiet tad-Direttorat tat-Toroq jaqghu taht il-mansjoni ta' l-*Awtorita' *Dwar it-Trasport ta' Malta ai termini tal-Kap. 332 tal-Ligijiet ta' Malta u ghaldaqstant id-Direttorat tat-Toroq ghandu jigi liberat mill-gudizzju.*

*2. Illi preliminarjament u minghajr pregudizzju, l-*Awtorita' *Dwar it-Trasport ta' Malta mhiex il-legittimu kontradittur ghal din l-azzjoni stante illi hija ma kienetx responsabbli mill-bini u/jew kostruzzjoni ta' roundabouts fi Triq l-Imdina, Attard.*

*3.Illi minghajr pregudizzju u fil-mertu, t-talbiet attrici ghandhom jigu michuda bl-ispejjez stante illi huma infondati sia fil-fatt kif ukoll fid-dritt stante illi l-*Awtorita' *konvenuta ma wettqietx u lanqas qabbdet lil terzi ghan-nom taghha sabiex jaghmlu xi xoghlijiet fit-triq imsemmija fejn gara l-allegat incident kif ser jirrizulta martul il-kawza.*

*4.Illi minghajr pregudizzju, fit-triq in kwistjoni u cioe Triq l-Imdina, Attard u fiz-zminijiet indikati mill-attur, kienu qed isiru xoghlijiet minn terzi persuni. Dawn ix-xoghlijiet ma kienux imqabbdin jew ikontrattati mill-*Awtorita' *konvenuta u ghaldaqstant l-*Awtorita' *konvenuta mhiex responsabbli ghall-allegat incident u konsegwentament ghall-likwidazzjoni u hlas ta' danni li sofriet l-attrici fil-propjeta taghha.*

[4] Fol 19 et seq

*5.Illi minghajr pregudizzju terzi persuni illi jkunu jridu jaghmlu xi xoghlijiet f'toroq arterjali bhal ma hija Triq l-Imdina, Attard iridu jottenju permess mill-*Awtorita' *konvenuta qabel jibdew ix-xoghlijiet.*

*6.Illi minghajr pregudizzju l-*Awtorita' *konvenuta kienet harget permess sabiex isiru xoghlijiet fit-triq in kwistjon bejn l-4 ta' Settembru 2006 sat-3 ta' Novembru 2006 liema permess kellu diversi kondizzjonijiet inkluz illi l-kuntrattur illi jkun qed jaghmel ix-xoghlijiet ghan-nom ta' terzi kellu jara li jaghmel is-senjalatika u diversion signs adekwati.*

7.Illi l-permess mahrug jistipula fost kundizzjonijiet ohra illi "adequate signage to be st out 24 hours a day for the whole duration of the works.", kif ukoll illi "appropriate signs, warning of the deviation, are to be located on the approach to the site in caption at 500m, 200m, 100m, 50m, and 25m and at any other location specified."

8. Salv eccezzjonijiet ohra."

Rat il-lista tax-xhieda u d-dokumenti annessi mar-risposta guramentata.

Rat it-traskrizzjoni tax-xhieda mressqa mill-partijiet.

Rat id-dokumenti kollha pprezentati mill-partijiet u d-digrieti relattivi.

Rat it-traskrizzjoni tat-trattazzjoni tal-partijiet.

Rat li l-kawza thalliet ghal-lum ghas-sentenza.

Rat illi l-kaz tal-lum huwa konness mal-proceduri fl-ismijiet <u>Christian Muscat vs Awtorita' dwar it-Trasport et (Rik Gur Nru 185/08)</u> li llum ser tinghata sentenza dwarhom ukoll.

Rat l-atti kollha tal-kawza odjerna u dawk tal-kawza Rik Gur Nru 185/08.

Ikkunsidrat:

Fil-kaz tal-lum l-attrici kienet riekba fuq mutur proprjeta' taghha u li kien qieghed jigi misjuq minn zewgha l-konvenut Christian Muscat, meta sehh incident stradali li fih zewgha wegga' u l-mutur allegatament garrab hsarat estensivi. L-attrici fethet dawn il-proceduri kontra l-konvenuti jew min minnhom peress li fil-fehma taghha huma ghandhom igorru r-responsabbilta' ghad-danni tal-hsara subita fil-mutur imsemmi kawza tal-incident.

Minn naha l-ohra, l-konvenuti kollha qeghdin jichdu kwalunkwe responsabbilta'.

Ikkunsidrat:

Qabel kull kunsiderazzjoni ohra l-Qorti sejra tqis l-eccezzjonijiet preliminari mressqa minn uhud mill-konvenuti.

1. L-eccezzjoni preliminari tal-Kunsill Lokali Attard

Din l-eccezzjoni tghid hekk:

"Illi in linea preliminari, l-Kunsill konvenut iwiegeb illi l-pretensjoni hekk kif diretta mill-attur kontra tieghu hija wahda nfondata fil-fatt u fid-dritt u dana billi t-triq fejn sehh l-incident in kwistjoni ma taqax skont il-ligi that il-gurisdizzjoni tal-Kunsill Lokali konvenut u fit-tieni lok il-Kunsill Lokali konvenut ma kellu xejn x'jaqsam max-xoghol li sehh fit-triq in kwistjoni.

Ghalhekk il-Kunsill Lokali konvenut ghandu minnufih u qabel xejn jigi mehlus mill-harsien tal-gudizzju."

Kif qalet din il-Qorti fil-kaz **Pauline MacDonald vs Medistar Healthcare Services Limited et deciz fit-28 ta' Settembru 2016**[5] **-**

"Il-kriterji li jirrendu parti f'kawza bhala legittimu kontradittur jirrizultaw ben cari mill-gurisprudenza:

Focal Maritime Services Company Limited vs Top Hat Company Limited *deciza fid-9 t'April 2008 mill-Qorti tal-Appell***:**

"In linea ta' prinċipju ġenerali huwa, bla dubju, indiskuss illi d-deduzzjoni ta' konvenut f'ġudizzju trid, neċessarjament, titwieled minn rapport ġuridiku, sija jekk dan jemani minn kuntratt, leżjoni ta' dritt minn intervent delittwuż jew akwiljan, ope successionis jew minn sitwazzjonijiet strutturalment komuni (ad eżempju, f'kondominju jew il-krejazzjoni ta' ċerti servitujiet). Li jfisser, b'konsegwenza, illi kawża ma tkunx tista' tikkonsegwi l-iskop tagħha jekk mhux fil-konfront ta' dak li miegħu l-attur, għal xi waħda mill-konnessjonijiet aċċennati, għandu relazzjoni ġuridika.

Fil-kaz fl-ismijiet ***Edgar Urpani pro et noe vs Continental Meat Co. Ltd deciz fit-23 t'Ottubru 2009***[6] *intqal hekk:*

"Huwa ben risaput illi, u apparti mill-operat tal-ligi, il-kostituzzjoni in gudizzju ta' parti mharrka tinsel minn qaghda ta' rapport guridiku precedenti, sija kontrattwali, extra-kontrattwali, delittwuz jew akwiljan. Ara Artikolu 959 Kodici Civili. Dan necessarjament ifisser illi l-azzjoni proposta jrid ikollha bejn il-partijiet konnessjoni ma' l-oggett jew it-titolu tal-kawza."

---

[5] Rik Gur 700/14

[6] Rik 1758/99 Qorti tal-Appell (Sede Inferjuri)

Illi inoltre l-gurisprudenza tkompli hekk:

"Ghal fini tal-valutazzjoni ta' l-integrita` tal-kontradittorju rigward irid isir b'mod esklussiv ghal dak prospettat mill-attur bit-talba tieghu. Dan ghaliex il-kontradittorju hu determinat fuq il-bazi tad-domanda proposta." ***(Avukat Dr Aaron Mifsud Bonnici noe vs European Institute of Education Limited)***[7]

Inoltre fil-kaz **Av. Michael Psaila noe vs Joseph Pace et deciz fit-3 t' Ottubru 2008**[8] inghad li -

"Min jeċċepixxi li hu mhux il-leġittimu kontradittur jeħtieġ illi jipprova li hu ma kienx il-persuna li kellu jirrispondi għat-talba proposta bl-istanza għaliex hu ma kienx daħal f'ebda rapport mar-rikorrent noe jew li m'għadx għandu tali rapport."

Fl-isfond ta' dawn il-principji, l-Qorti tqis li:

i. **Marika Mifsud, segretarju ezekuttiv tal-Kunsill Lokali Attard**, xehdet li Triq l-Imdina, fejn sehh l-incident ma taqax taht ir-responsabbilta' tal-Kunsill Lokali ghax din hija triq arterjali u taqa' taht ir-responsabbilta' tal-Awtorita' konvenuta dwar it-Trasport[9];

ii. Dan huwa konfermat mill-**perit David Vassallo, Manager fi hdan Transport Malta** li qal hekk *"Qed nigi mistoqsi jekk Mdina Road tistax tigi klassifikata bhala triq arterjali nghid li iva. Nghid li triq arterjali, il-maintenance taghha jaqa' taht it-Transport Malta.....*[10] *";*

---

[7] (Nru 777/06) Deciz 13 ta' Marzu 2009 mill-Qorti ta' l-Appell
[8] Cit Nru 1236/07
[9] Fol 72 tal-inkartament tal-kaz konness 185/08
[10] Fol 82-83 tal-inkartament tal-kaz konness 185/08

iii. Ghar-rigward ta' permessi ghal xoghlijiet f'din it-triq, l-istess **Marika Mifsud** tkompli tghid li *"ahna ma nidhlu xejn bhala kunsill fir-rigward ta' dan ghaliex it-triq hija arterjali[11]."* Huwa minnu li qabel ma jinhareg il-permess ghal xoghlijiet, diversi entitajiet fosthom il-Kunsill jintalbu jiddikjaraw jekk ghandhomx oggezzjoni jew le, izda r-rwol tal-Kunsill jieqaf hemm. Fil-kaz odjern, fis-7 t'Awwissu 2006, il-Kunsill Lokali ma kien iddikjara li huwa ma kellu ebda oggezzjoni ghal dawn ix-xoghlijiet[12];

iv. L-Att dwar il-Kunsilli Lokali (Kap 363 tal-Ligijiet ta' Malta), fir-raba' Skeda tieghu jelenka l-hwejjeg eskluzi mir-responsabbilta' tal-Kunsilli Lokali fosthom *"It-toroq arterji u distributorji kif determinati mill-Pjan Strutturali.";*

v. Il-lista tat-toroq arterjali esibita mill-Kunsill Lokali konvenut turi bic-car li Triq l-Imdina, Attard hija wahda mit-toroq arterjali[13].

Fid-dawl tas-suespost ma jirrizulta li hemm ebda rabta rapport guridiku bejn il-Kunsill Lokali u l-attrici li jista' jwassal biex il-Kunsill jirrispondi ghal xi wahda mit-talbiet tar-rikors guramentat.

Fic-cirkustanzi l-Qorti sejra tilqa' l-ewwel eccezzjoni preliminari tal-Kunsill u tilliberah mill-osservanza tal-gudizzju.

2. L-eccezzjonijiet preliminari tal-Awtorita' dwar it-Trasport ta' Malta

<u>L-ewwel eccezzjoni preliminari</u> tal-Awtorita' tghid hekk –

*"Illi preliminarjament ir-responsabiltajiet tad-Direttorat tat-Toroq jaqghu taht il-mansjoni ta' l-*Awtorita'* dwar it-Trasport ta' Malta ai termini tal-Kap 332 tal-Ligijiet ta' Malta u ghaldaqstant id-Direttorat tat-Toroq ghandu jigi liberat*

[11] Fol 102D tal-inkartament tal-kaz konness 185/08
[12] Fol 122
[13] Fol 165 tal-inkartament tal-kaz konness 185/08

mill-gudizzju."

L-Att dwar l-Awtorita' Dwar it-Trasport ta' Malta (Kap 332 tal-Ligijiet ta' Malta) kif vigenti fl-epoka tal-incident kien jipprovdi ghat-twaqqif ta' Awtorita' Dwar it-Trasport ta' Malta bil-ghan li tezercita' funzjonijiet relatati mat-toroq u transport f'Malta, ghat-twaqqif ta' Direttorati appoziti u sabiex jigu regolati materji relatati u ancillari. Imbaghad, bis-sahha tal-Att dwar l-Awtorita' ghat-Trasport f'Malta (Kap 499 tal-Ligijiet ta' Malta) tal-1 ta' Jannar 2010, giet imwaqqfa l-Awtorita' ghat-Trasport f'Malta li assumiet il-funzjonijiet li qabel kienet tezercita' l-Awtorita' dwar it-Trasport ta' Malta inkluz dawk marbutin mat-toroq.

Huwa car minn dak li appena nghad li l-Awtorita' responsabbli ghad-Direttorati li jirrigwardaw it-toroq f'Malta hija dik konvenuta l-Awtorita' dwar it-Trasport ta' Malta, illum l-Awtorità għat-Trasport f'Malta.

Isegwi li l-eccezzjoni tal-Awtorita' hija gustifikata.

<u>It-tieni eccezzjoni preliminari</u> tal-Awtorita' tghid hekk –

*"Illi preliminarjament u minghajr pregudizzju, l-*Awtorita' *dwar it-Trasport ta' Malta mhiex il-legittimu konrtadittur ghal din l-azzjoni stante illi hija ma kinitx responsabbli mill-bini u/jew kostruzzjoni ta' roundabouts fi Triq l-Imdina, Attard."*

Huwa pacifiku mill-provi mressqa, u kif ser jigi amplifikat aktar il-quddiem fis-sentenza, li x-xoghlijiet li twettqu mill-kuntrattur konvenut Schembri Barbros Limited gew kommissjonati biss minn sid il-pompa tal-petrol Pit Stop. Madankollu, in kwantu kif inghad, l-incident sehh fi triq arterjali li taqa' taht il-

mansjoni tal-Awtorita' konvenuta, u partikolarment minhabba li l-lanjanzi tal-attur jinkludu allegat nuqqas ta' dwal u senjalagg adegwat fit-triq, il-Qorti tqis li tezisti relazzjoni guridika bejn l-Awtorita' u l-attrici li tirrendi lill-istess Awtorita' bhala legittimu kontradittur sabiex tirrispondi ghat-talbiet fir-rikors promotur.

Din l-eccezzjoni hija ghalhekk michuda.

Sorvolati l-eccezzjonijiet preliminari, il-Qorti sejra tghaddi biex tezamina l-mertu tal-kaz.

3. Dinamika tal-incident

Irrizulta mill-provi[14] li nhar it-3 ta' Novembru 2006, f'xi hin bejn l-10:00pm u l-10:30pm, l-attrici flimkien ma' zewgha l-konvenut Christian Muscat, kienu rekbin fuq mutur proprjeta' taghha numru ta' registrazzjoni CSM-154. Kien il-konvenut li qieghed isuq il-mutur fi Triq l-Imdina, Attard fid-direzzjoni mir-Rabat lejn Attard ftit metri boghod mill-entratura ghall-isptar Monte Carmeli. Il-kundizzjonijiet tat-temp kienu tajbin u ma kienx hemm xita. Kif avvicinaw l-akwati tal-pompa tal-petrol, ftit qabel *roundabout* gdida li kienet ghadha kif inbniet, l-attur tilef il-kontroll tal-mutur minhabba hmieg u zrar li kien hemm fil-post. L-attrici ghelbet ghal fuq naha wahda u ma wegghetx. Izda l-konvenut zewgha li kien ghadu fuq il-mutur baqa' diehel gor-*roundabout*, tar minn fuqu u ntilef minn sensih. Il-mutur habat ma' arblu li kien hemm fir-*roundabout* u garrab hsarat kbar.

4. Danni b'rizultat tal-incident

[14] Xhieda tal-atturi in ezami u in kontro-ezami fiz-zewg kawzi konnessi

Irrizulta mill-provi li kawza ta' dan l-istess incident, mhux biss il-konvenut Christian Muscat garrab feriti li hallew effetti permanenti fuqu, izda saret ukoll hsara fil-mutur proprjeta' tal-attrici Claire Said. Ghall-fini tal-kaz odjern, il-Qorti sejra tqis biss id-danni subiti fuq il-mutur tal-attrici.

L-attrici xehdet hekk[15] -

"Il-mutur ha nispjega xi hsarat kellu. Kien jiswa Lm6900 u kien ilu barra sena. Dakinhar ta' l-incident il-mutur inqasam min-nofs meta habat mal-ventijiet ta' l-arblu. Il-mutur ma jistax jigi msewwi."

Ma gie esibit ebda ritratt jew prova ohra li turi l-istat tal-mutur wara l-incident in kwistjoni.

5. Responsabbilta' ghall-incident

L-evalwazzjoni tal-Qorti trid twassal sabiex jigi stabbilit jekk il-partijiet jew min minnhom ghandhomx igorru responsabbilta' ghall-incident u *se mai* f'liema grad.

Fir-rigward tal-konvenut Christian Muscat, bhala s-sewwieq tal-mutur huwa certament kellu l-obbligu li jezercita *proper look-out* ghal dak li kien hemm fit-triq.

Fil-kaz fl-ismijiet **Kevin Vella vs David Briffa deciz fis-7 t'Ottubru 2015**[16] il-Qorti qalet hekk:

"Dan il-kuncett ta' proper look-out gie addottat mill-Qrati Inglizi fil-kawzi Newhaus N.D. vs Bastion Insurance Co. Limited, fejn il-Qrati Inglizi rritenew:

[15] Fol 45
[16] Rik Nru 310/07 Prim Awla tal-Qorti Civili

"Keeping a proper look-out means more than looking straight ahead – it includes awareness of what is happening in one's immediate vicinity. A motorist should have a view of the whole road from side to side and, in the case of a road passing through a built up area, of the pavements on the side of the road as well."

L-istess kuncett gie mhaddan fis-sentenza tal-Qorti tal-Appell fl-ismijiet **George Scicluna et vs Victor Cini deciza fil-5 t'Ottubru 2001**, fejn gie ritenut:

"…..Regola fondamentali li tiggverna s-sewqan, dik cioe' illi min isuq kellu jkun f'kull hin konxju ta' dak li kien qed jigri madwaru fit-triq, b'mod li jkun f'posizzjoni li tempestivament jirreagixxi ghal kull eventwalita'." Vide ukoll ***Zahra vs Vassall****o deciza fil-15 t'Ottubru 2003".*

Il-familjarita' o meno tas-sewwieq maz-zona partikolari m'hijiex ta' portata kbira a favur tieghu, ghax sewwieq huwa tenut li jrid jezercita' *proper lookout* ikun fejn ikun, kemm jekk hi zona li maghha hu familjari u anke jekk m'huwhiex. Naturalment huwa importanti l-principju li sewwieq ghandu jzomm *proper look-out* ghal **dak li huwa ragjonevolment vizibbli**. Dan b'mod specjali meta jkun bil-lejl.

Kif inghad fil-kaz **Joseph Mifsud proprio et noe vs Tania Craus deciz fis-7 t' Ottubru 2005**[17] **-**

"Illi hu d-dmir ta' sewwieq li jzomm dak li komunament tissejjah 'a reasonable look out', liema dmir igib mieghu li s-sewwieq jara dak li jkun ragjonevolment vizibbli…" 'Reasonable look out' ifisser id-dmir li s-sewwieq jara dak li jkun ragjonevolment vizibbli jew ahjar in plain view [Vol. LXXXII.III.322]. 'The duty

[17] App Nru 1417/96

to look implies the duty to see what is in plain view' [Gibbs – Trial of Motor Car Accident Cases Sec.54]."

Elenkati dawn il-principji gurisprudenzjali, il-Qorti tinnota fl-ewwel lok li l-konvenut Muscat u l-attrici t-tnejn jghidu li huwa ma kienx ghaddej isuq b'velocita' gholja fil-hin ta' qabel l-incident. Huma jghidu li kienu qeghdin isuqu b'velocita' circa 40 km/h[18].

Duncan Baldacchino, xhud okulari tal-incident, imbaghad qal hekk –

"Bhala speed ma kienx ghaddej eccessivament, forsi 70 kilometru. Kieku, peress li kien mutur kbir tisimghu ukoll[19]."

Il-Qorti hija ghalhekk sodisfatta li l-velocita' li kien ghaddej biha l-attur kienet wahda moderata.

Inoltre dakinhar il-kundizzjonijiet tat-temp kienu tajbin u ma kienx hemm xita. Isegwi li l-elementi tan-natura ma setghux ikkawzaw jew ikkontribwew ghall-dan l-incident.

L-attrici u zewgha jatribwixxu l-kawza tal-incident ghal zewg fatturi: (a) il-hmieg u zrar li kien hemm minhabba l-qtugh u l-bini tar-*roundabout*; u (b) nuqqas ta' dawl u sinjali.

L-attrici Claire Said xehdet li[20] –

"Ahna konna nezlin mir-Rabat fi Mdina Road.....u ftit qabel ma hemm il-pompa tal-petrol il-gdida, ir-ragel sab ruhu f'diffikultajiet meta sab roundabout gdida li ma kinitx hemm qabel. Ma kien hemm l-ebda dwal li kienu qed isiru xi xoghlijiet. U kif wasalna ezatt, ftit metri boghod mir-roundabout, il-mutur telaq minn tahtna minhabba zrar u hmieg li kien hemm meta nqatghet u saret ir-roundabout."

[18] Xhieda ta' Claire Said a fol 42
[19] Fol 61
[20] Fol 41 et seq fl-inkartament tal-kaz konness 185/08

Il-konvenut **Christian Muscat** jixhed hekk[21] -

"Nghid kif wasalna fil-post fejn illum hemm il-pompa tal-petrol, nghid li kien hemm arblu fin-nofs. Nghid li madwar l-arblu kien hemm anke l-hmieg ma' l-art....Nghid ma kien hemm l-ebda dawl jindika li minn traffic island saret roundabout....Inzid nghid li lanqas kien hemm ebda sinjali fejn kien hem Work in Progress lanqas. Li gara li meta l-mutur hass dan il-hmieg li kien hemm ma' l-art, skiddja u jiena pruvajt inzomm il-mutur izda ghalxejn, spiccajna ma' l-art."

Ix-xhud **Duncan Baldacchino** qal hekk –

"Jiena kont hiereg minn naha ta' Misrah Kola ghat-triq tar-Rabat. Waqaft ghax kien gej mutur min-naha tar-Rabat u kienet ghadha ssir roundabout gdida. Issa ndunajt li tal-mutur li kien gej minn faccata tieghi ghax jiena kont qed nistenna biex nohrog, tal-mutur ma ndunax b'din ir-roundabout ghax ma kienux ghamlu tabelli u baqa' diehel gor-roundabout.....Bhala dawl li kien hemm poor, kienet qisha construction site u ma kienx hemm tabelli. Fil-fatt fejn saret ir-roundabout it-triq kienet asfaltata pero' kien hemm hafna zrar man-naha tas-centre strip."

Il-Qorti fliet ir-ritratti esibiti in atti, uhud mehudin l-ghada tal-incident - liema ritratti jixhtu dawl ampju fuq il-meritu tal-kaz u taghmel is-segwenti osservazzjonijiet:

1. Jidhru roqghat ta' hmieg u zrar mitluqa fuq it-tarmac fiz-zona vicin u madwar ir-*roundabout*, kif muri partikolarment mir-ritratt ZM 3[22], CS 4, CS1 u CS2[23]. Minn dawn ir-ritratti tidher proprju d-direzzjoni minn fejn kien gej l-attur bil-mutur, fejn fl-ahhar parti tat-triq, kif wiehed ikun ser jaqbad ir-*roundabout* jidher ammont konsiderevoli ta' hmieg u zrar. Din kienet iz-zona fejn saru x-

[21] Fol 46 et seq fl-inkartament tal-kaz konness 185/08
[22] Fol 54
[23] Fol 47

xoghlijiet mis-socjeta' konvenuta Schembri Barbros Ltd. Jidher ukoll l-arblu mmejjel lejn it-tarf tar-*roundabout* (Ritratt CS 3[24]);

2. Ir-ritratti mmarkati minn CS 5 sa CS 8 juru z-zona kif kienet tidher bil-lejl, meta sar l-incident. Mhemmx dubju li z-zona hija kwazi dlam cappa. Anke jekk kif xehed il-konvenut Christian Muscat, illum il-gurnata hemm dawl f'dik iz-zona, f'dik l-epoka ma kienx hemm[25]. Muscat kompla jixhed hekk –

"Kif inzilt mit-Tattingers qbizt lil Ta' Qali hemm dawl, imbaghad tigi din il-kurvatura u minn hemm 'l hemm ma kienx hemm[26]."

4. Id-dawl tal-mutur, li l-konvenut jikkonferma li kien mixghul fil-hin tal-incident[27]ma jistax ragjonevolment jitqies li kien bizzejjed biex huwa jkollu vizwali cara taz-zona shiha fejn sehh l-incident. Inoltre dok CS 7 juri biss dawl minimu fuq ix-xellug tat-triq minn hanut tal-hwejjeg tat-tigijiet u jidher ukoll arblu fuq il-lemin tat-triq (li lanqas biss kien fid-direzzjoni li minnha kienu gejjin l-attrici u zewgha) li fih ftit zebgha fluorexxenti u bozza tad-dawl mitfija. F'dok CS 8, li ttiehed fiz-zona fejn il-konvenut tilef il-kontroll tal-mutur, l-unika haga li tidher ftit huwa d-dawl baxx tal-arblu fir-*roundabout*. Ir-*roundabout* prattikament ma tidhirx, u wisq inqas it-trab u z-zrar li kien hemm fil-post. Lanqas tidher il-parti t'isfel tal-arblu jew il-ventijiet li kienu qeghdin izommuh.

Fic-cirkustanzi l-Qorti ma tistax tatribwixxi xi tort lill-attur li, minghajr ma kellu vizibilita' ragjonevoli ta' dak li kien hemm mal-art u fil-vicinanzi mmedjati, gie rinfaccjat b'mod inaspettat b'dan iz-zrar, hmieg u *roundabout* bl-arblu fiha bil-konsegwenzi kollha li sehhew. Difficilment fic-cirkostanzi jista' jigi pretiz mill-konvenut li huwa jkun ragjonevolment f'qaghda li jikkontrolla l-mutur tieghu biex jigi skapulat dak il-hmieg u z-zrar u biex jigi evitat l-incident.

---

[24] Fol 47
[25] Fol 285
[26] Fol 285
[27] Fol 286

Ghaldaqstant la l-attrici u lanqas il-konvenut Christian Muscat m'ghandhom igorru ebda responsabbilta' ghall-incident in kwistjoni.

Fic-cirkustanzi, it-talbiet attrici sejrin jigu michuda fil-konfront tal-konvenut Christian Muscat u ghall-istess raguni l-eccezzjonijiet tieghu sejrin jigu akkolti.

Imiss issa jigi ezaminat jekk hemmx responsabbilta' li ghandha tingarr mis-socjeta' konvenuta Schembri Barbros Ltd u/jew l-Awtorita' ta' Malta dwar it-Trasport.

Fl-ewwel lok, ghal dak li jirrigwarda lil Schembri Barbros Ltd, il-provi juru li l-applikazzjoni ghall-permess biex isiru x-xoghlijiet in kwistjoni saret minn Anton Schembri ghan-nom taghha[28] u l-permess originarjament inhareg mill-4 ta' Settembru 2006 sat-12 t'Ottubru izda mbaghad gie estiz sat-3 ta' Novembru[29].

Anton Schembri ghan-nom tas-socjeta' konvenuta jghid li x-xoghlijiet in kwistjoni tlestew qabel il-31 t'Ottubru 2006, u cioe' qabel id-data tal-incident mertu ta' dawn il-proceduri[30]. Skont Schembri u d-dokumenti prezentati minnu[31] huwa jghid li x-xoghlijiet tlestew fl-20 t'Ottubru. Jghid ukoll li[32] –

"Qed nigi mistoqsi jekk fit-3 ta' Novembru 2006 jekk it-triq kinitx lesta u ahna tajna l-handover nghid li l-ghodda taghna kif ukoll is-signage temporanju li kellna on site meta kien qed isir ix-xoghol kien kollu tnehha u t-triq kienet miftuha normali ghall-pubbliku."

Dwar is-sinjaletika huwa jghid li kienu wahhlu sinjali[33] –

---

[28] Fol 21 fl-inkartament tal-kaz konness 185/08
[29] Xhieda ta' Joseph Chircop ghan-nom tal-Awtorita' konvenuta a fol 103 fl-inkartament tal-kaz konness 185/08
[30] Fol 102D et seq fl-inkartament tal-kaz konness 185/08
[31] Dok AS 1 sa Dok AS4 – a fol 126 et seq; u Dok AS2 a fol 210 fl-inkartament tal-kaz konness 185/08
[32] Fol 102E u 102F fl-inkartament tal-kaz konness 185/08
[33] Fol 102E fl-inkartament tal-kaz konness 185/08

"waqt li li ahna ghaddejjin bix-xoghol li turi lin-nies li qed tahdem ix-xoghlijiet. Imbaghad hemm road signs ohrajn li meta inti tiftah it-triq ghall-pubbliku li x-xoghlijiet kollha jkunu lesti. Jiena nista' nghid li fid-data tal-incident li kien f'Novembru, ix-xoghlijiet kollha kienu lesti u ahna kellna stallat ir-road signs li baqghu hemm hekk sal-lum."

Schembri jkompli jghid li kien fil-31 t'Ottubru li huma nstallaw id-*directional signs* u l-*glass markers* fuq is-sit[34]. Huwa jghid ukoll li r-ritratti esibiti bhala Dok AS2 u AS3 a fol 127 u 128 tal-kaz konness "*ittiehdu meta meta tlestew ix-xoghol ezatt*[35]*.*"

Jigi nnutat ukoll li fost il-kundizzjonijiet marbuta mal-permess mahrug mill-Awtorita' konvenuta, is-socjeta' Schembri Barbros Ltd kienet marbuta li –

- Taghmel *"Adequate signage to be set out 24hs a day for the whole duration of the works*[36]*;*

- *"All excavated material is to be carted away from site on its being excavated and during backfilling inlay the immediately required quantities of material are brought to site at any time*[37]*";*

- *"The Contractor shall regularly monitor the works carried out under this permit to insure satisfactory performance in accordance with specifications and conditions herein....*[38]*";*

- *"Chapter 10 Section 33*

[34] Fol 102E fl-inkartament tal-kaz konness 185/08
[35] Fol 102E fl-inkartament tal-kaz konness 185/08
[36] Fol 25 fl-inkartament tal-kaz konness 185/08
[37] Fol 30 fl-inkartament tal-kaz konness 185/08– kundizzjoni enumerata 1.
[38] Fol 31-31 fl-inkartament tal-kaz konness 185/08 – kundizzjoni enumarata 22.

"A sufficient light shall also be placed, during the night on or near the materials lying in the street, by the person who shall have laid there such materials on the occasions of any building, repair or excavation[39]*"*

- *"Chapter 10 Section 34*

"It shall not be lawful to leave in any street, building materials or other obstructions…."

Maghmula dawn l-osservazzjonijiet, il-Qorti ssib li fuq bazi ta' probabilta' huwa minnu li x-xoghlijiet mis-socjeta' konvenuta kienu lesti almenu sad-data tal-incident. Dan mhux biss mid-dokumenti esibiti u mis-senjalitika li tindika li saret *roundabout* gdida izda wkoll ghax il-permess ghal tali xoghlijiet kien jiskadi dakinhar stess li sehh l-incident 3 ta' Novembru 2006 u ma kienet intalbet ebda estensjoni ghat-tkomplija tax-xoghlijiet.

Madankollu s-socjeta' konvenuta ma tistax tahrab mir-responsabbiltajiet taghha bhala kuntrattur. Is-socjeta' konvenuta kellha l-obbligu li wara t-tlestija tax-xoghlijiet ma thalli warajha ebda periklu ghas-sewwieqa u l-utenti tat-triq. Anton Schembri ghan-nom taghha kien xehed hekk[40] –

"Ahna bhala permess jorbotna li ma nhallux periklu warajna on site. ***U dik hija wahda mill-prijorita' illi ma nhallix periklu ghal terzi li on site tkun qeghda safe all the time, during the works <u>u iktar u aktar meta jien inhalli s-site</u>***[41]*. Il-Field Officers minn naha ta' Transport Malta jigu jiccekjaw illi s-site qeghda adequate biex it-traffiku jista' jghaddi minghajr road safeties illi ghandi bzonn naghmel jien bhala kuntrattur."*

Il-provi li tressqu juru li din is-socjeta' ma aderietx mal-obbligu taghha li ma thalli ebda periklu warajha. Il-fatt wahdu li l-Awtorita' konvenuta ma hadet ebda passi kontriha ma jezonarhiex mir-responabbilta' lanqas. Ir-ritratti in atti

[39] Fol 33 fl-inkartament tal-kaz konness 185/08
[40] Fol 273
[41] Tipa grassa u sottolinear b'enfasi tal-Qorti

ma jistghux hlief jixhdu t-traskuragni murija mis-socjeta' konvenuta li, wara li lestiet il-progett taghha, halliet trab u zrar imxerred fiz-zona minflok ma naddfet il-hmieg li kkreat hi stess minhabba dawn ix-xoghlijiet. Dan in-nuqqas mhux biss ikkawza periklu ghas-sewwieqa li kienu jkunu ghaddejjin minn hemm, izda kien dan l-istess nuqqas li proprju kien il-kawza prossima tal-incident stante li kien fuq dan it-trab u zrar li l-konvenut Christian Muscat tilef il-kontroll tal-mutur u b'hekk sehh l-incident.

Inoltre u mir-ritratti esibiti, partikolarment dawk ta' bil-lejl li huma l-aktar rilevanti ghall-kaz tal-lum, jirrizulta li din is-socjeta' lanqas ma hadet dawk il-mizuri sabiex tassigura li r-*roundabout* tkun almenu vizibbli ghall-utent tat-triq bil-lejl. Anzi, kif jidher mir-ritratti fl-epoka tal-incident, ir-*roundabout* kienet imdalma hafna b'periklu ghal min ikun qed javvicinaha.

Zgur ghalhekk li ghal din in-nuqqas ta' prudenza u diligenza ta' bonus pater familias, is-socjeta' konvenuta ghandha ggorr responsabbilta' ghal dan l-incident.

Minn naha taghha l-Awtorita' konvenuta ghamlet kull tentattiv possibbli biex tiddistakka ruhha mill-incident *de quo*.

Fl-ewwel lok, mhuwhiex kontestat li x-xoghlijiet in kwistjoni saru fuq inkarigu ta' terzi u l-Awtorita' ma kellha ebda sehem fl-ikkummissjonar tal-progett. Kif xehed **il-perit David Vassallo**[42]-

*"L-*Awtorita'* kull ma ghamlet li harget il-permess biex isiru r-road works fit-triq in kwistjoni. L-*Awtorita'* la qabbdet il-kuntrattur u lanqas hallset ix-xoghlijiet."*

[42] Fol 82 fl-inkartament tal-kaz konness 185/08

Joseph Chircop, ukoll ghan-nom tal-Awtorita' xehed hekk[43]-

"Qed nigi mistoqsi min-naha tal-ADT x'naghmlu biex nassiguraw ruhna li l-kuntrattur irid joqghod mal-klawsoli u kundizzjonijiet li jkollu fil-permess nghid li jkun hemm il-perit in charge tad-distrett li mieghu ikollu n-nies li jaghmlu inspections on site….Qed nigi mistoqsi x'inhi l-procedura meta jkun hemm kaz fejn il-kuntrattur ma jaderix mal-kundizzjonijiet li jkollu fil-kuntratt nghid li ovvjament jekk jirrizulta dan ahna min-naha taghna l-ewwel naghtu twissija billi niktbulu bil-miktub u sussegwentement….jekk jirrizulta xi nuqqas min-naha tieghu jinzammulu l-flus li jkollu bhala garanzija."

Bhala fatt, kif konfermat minn dan ix-xhud stess, l-Awtorita' la baghtet xi ittra ta' twissija lis-socjeta' konvenuta u lanqas haditilha l-flus tal-garanzija. Chircop ikompli –

"Skond ir-records taghna jidher ghalhekk li Schembri aderixxa mal-kundizzjonijiet li kellu[44]*."*

Imbaghad **Anton Schembri** xehed li[45] –

"Mistoqsi jekk waqt li konna qed naghmlu x-xoghlijiet jekk kienux gew ufficjali tal-ADT jiccekkjaw nghid li bhala field officers kienu jigu 3 darbiet fil-gimgha u bhala perit kien jaghmel spezzjonijiet tax-xoghol ukoll."

Maghmula dawn l-osservazzjonijiet, il-Qorti tqis li l-Awtorita' ghandha wkoll iggorr responsabbilta' ghal dan l-incident, anke jekk mhux fi grad gholi daqs is-socjeta' konvenuta.

Fil-fehma tal-Qorti, l-Awtorita' dwar it-Trasport, anke jekk ma kinitx hi l-klijent li ordnat ix-xoghol, xorta kellha d-dover li tassikura ruhha li l-kuntrattur qieghed jaderixxi ruhu mal-obbligi **kollha** tal-permess. Dan kif ammess mir-

[43] Fol 102B et seq fl-inkartament tal-kaz konness 185/08
[44] Fol 102C fl-inkartament tal-kaz konness 185/08
[45] Fol 117F

rapprezentant tal-Awtorita' stess waqt il-gbir tal-provi. Izda anke jekk ir-rapprezentanti ta' din l-Awtorita' xehdu (kif konfermat minn Anton Schembri tas-socjeta' konvenuta) li kienu regolarment imorru periti u *field officers* taghha biex jispezzjonaw ix-xoghlijiet *in corso*, ma jistax jigi konkluz li d-dover ta' sorveljanza tal-Awtorita' gie moqdi kif inhu rikjest minnha. Dan ghaliex hija ppermettiet li wara t-tlestija tax-xoghlijiet sa meta sehh l-incident it-triq tibqa' biz-zrar u hmieg tax-xoghlijiet li saru mis-socjeta' konvenuta u ma hadet ebda passi kontriha kif kellha l-obbligu li taghmel fic-cirkustanzi. La kuntrattur li hadem fi triq pubblika halla materjal ta' zrar u hmieg fiz-zona tax-xoghlijiet wara li dawn tlestew, b'periklu ghas-sewwieqa, skatta nuqqas tal-kuntrattur li l-Awtorita' kellha d-dover li tagixxi dwaru b'mod immedjat. Anzi, kif juru r-ritratti, il-hmieg u z-zrar kienu qeghdin sahansitra jghattu parti mis-senjalatika tal-art[46] – dan matul il-jum, ahseb u ara kemm setghet tali senjalatika tidher sew bil-lejl ghall-utenti tat-triq. Nonostante dan kollu, l-Awtorita' ma harget ebda twissija kontra s-socjeta' konvenuta u lanqas ippenalizzatha.

Inoltre, l-Awtorita' ghandha d-dover ta' sorveljanza u l-immanigjar tat-traffiku fit-toroq b'mod kontinwu u dan kif johrog mill-funzjonijiet generali taghha skont il-Kap 332. Fil-kuntest tal-kaz odjern, tenut kont tad-dlam konsiderevoli li kien hemm fit-triq fl-epoka tal-incident, l-Awtorita' ma jirrizulta li hadet ebda passi konkreti sabiex tiggarantixxi *traffic management* adegwat f'din it-triq arterjali f'kull hin tal-gurnata sabiex jigi evitat il-periklu ghas-sewwieqa, partikolarment bil-lejl.

Ghal dawn ir-ragunijiet il-Qorti lanqas ma tista' taqbel intierament mal-lodo arbitrali esibit in atti in kwantu f'dak il-kaz, fir-rigward ta' incident simili li kien sehh ftit taz-zmien qabel, kienet biss is-socjeta' Schembri Barbros li kienet instabet responsabbli.

[46] Ara ez. Ritratti a fol 127 u 128

Il-fehma ta' din il-Qorti dwar ir-responsabbilta' li ghandhom igorru l-konvenuti msemmija hija ulterjorment imsahha bil-fatt li kif urew il-provi mressqa fil-kaz, f'dak il-perjodu li fih sehh l-incident *de quo* kien hemm numru konsiderevoli ta' incidenti stradali ohra fl-istess zona. Infatti, apparti l-incident li fih kienet involuta l-attrici, il-lodo arbitrali esibit fl-ismijiet **Fogg Insurance Agencies Ltd vs Awtorita' Dwar it-Trasport ta' Malta**[47] jitratta incident fejn is-sewwieq kien gej mill-istess direzzjoni tal-attur odjern u wkoll bil-lejl. Minhabba nuqqas ta' vizwali disponibbli huwa habat mac-*central strip* li kien hemm vicin l-istess *roundabout* li ssemmiet ukoll fil-proceduri odjerni. Inoltre, Pulizija li xehed f'dawk il-proceduri xehed ukoll li *"waqt li kont qed naghmel dan ir-rapport, niftakar li giet vettura ohra u dahlet fir-roundabout li semmejt*[48]*."*

Anke fil-proceduri odjerni, ix-xhud **Duncan Baldacchino** xehed li[49] -

"l-ghada (tal-incident) tlajt nara peress li noqghod hemm hekk u anke l-papa tieghi cempel hafna drabi l-Works Department ghax barra l-incident tal-mutur rajt xi zewg habtiet ohra jsiru quddiemi u jibqghu telghin fuq ir-roundabout."

Il-Qorti tqis li fic-cirkustanzi s-socjeta' konvenuta ghandha ggorr zewg terzi tar-responsabbilta' filwaqt li l-Awtorita' ghandha terfa' terz.

Fic-cirkustanzi ghalhekk il-Qorti sejra tilqa' l-ewwel talba tal-attrici fil-konfront ta' dawn iz-zewg konvenuti.

[47] Nru 1315/07 a fol 111 et seq fl-inkartament tal-kaz konness 185/08
[48] Fol 113 xhieda ta' PS 1131 Justin Camilleri fl-inkartament tal-kaz konness 185/08
[49] Fol 61 fl-inkartament tal-kaz konness 185/08

6. Likwidazzjoni u hlas ta' danni

Fl-isfond tal-konkluzjonijet tal-Qorti dwar ir-responsabbilta' ghall-incident *de quo*, il-Qorti sejra tghaddi biex tikkunsidra t-tieni u t-tielet talba tal-attrici dwar il-likwidazzjoni u hlas ta' danni.

L-attrici tghid li l-mutur kienet xtratu ghas-somma ta' €16,072 (Lm6900) u kien ilu barra sena[50]. Kien mutur gdid fjamant u mhux second hand[51]. Hija kienet halsitu kollu fi zmien sena. Gew prezentati wkoll tlett cekkijiet mahruga f'isem l-attrici lil Cycle World Ltd u Gasan Enterprises ghas-somma totali ta' €16,512 (Lm7088.94)[52] u li kif xehdet l-attrici jirraprezentaw il-pagamenti li saru fuq il-mutur[53]. Il-mutur dar fuq isimha fi Frar 2006 u kien inxurjat third party. L-insurance kienet tkopri wkoll lill-konvenut Christian Muscat[54].

Zewgha l-konvenut kompla hekk[55] –

"Dan il-mutur kien inxtara minghand Gasan fl-ammont ta' Lm7000. Il-mutur kien relattivament gdid. Ma tantx kien ilu ghandna".

Xehed ukoll **Dr Louie Bianchi ghan-nom tas-socjeta' Automotives Ltd**[56] li kienet is-socjeta' li fis-sena 2005 kienet timporta f'Malta l-muturi tal-marka Yamaha. Huwa spjega li fit-3 t'Ottubru 2005 certu Johann Ciantar, li fl-epoka kien is-sieheb tal-attrici, kien xtara mutur tal-marka Yamaha mudell YZF ghall-prezz ta' €15,788 (Lm6778), li minnhom parti thallset bhala depozitu u l-bilanc kellu jithallas fi zmien 36 xahar skont it-*Temporary Agreement* a fol 67.

[50] Fol 45
[51] Fol 253 u 254
[52] Fol 188 et seq
[53] Fol 196
[54] Fol 197
[55] Fol 53
[56] Fol 65 et seq

Ghalkemm dan ix-xhud ma kellux a dispozizzjoni tieghu il-*hire purchase agreement*, mill-memorja huwa ftakar li meta r-relazzjoni bejn Said u Ciantar kienet intemmet huma kienu marru ghandu u ftehmu li l-mutur tiehdu Claire Said u dan inqaleb fuq isimha. Sa fejn jiftakar ix-xhud Said kienet anke baqghet thallas xi bilanc fuqu.

Dwar il-hsarat, l-attrici qalet li kawza ta' dan l-incident, il-mutur ma setax jissewwa u sar *total loss*[57]. Hija qalet ukoll[58] li kien gie surveyor jara l-mutur wara l-incident u ghamel rapport u ttiehdu anke ritratti mis-surveyor stess. Kompliet hekk –

"Il-mutur imkisser kienu garrewh go garaxx ta' habib taghna u niftakar li s-surveyor kien gie go dan il-garaxx[59]."

Il-pretensjoni hi li tinghata l-hlas lura tal-ammont imhallas ghall-mutur.[60]

Il-Qorti ma tistax ma tinnutax li l-pretensjonijiet attrici f'din il-kawza ftit li xejn huma sostanzjati. Ghajr il-prova tal-prezz tax-xiri tal-mutur u l-prova li l-attrici kienet is-sid tieghu fil-mument tal-incident ma hemmx provi ohra ta' wisq sustanza. Per ezempju minkejja li l-attrici sahqet li l-mutur gie *total loss* ma ngiebet ebda prova konkreta dwar dan. La gie mharrek is-surveyor indikat mill-attrici stess u li kien ghamel ir-rapport tieghu dwar il-mutur u lanqas gew esibiti r-ritratti li l-attrici qalet li ttiehdu ta' dawn l-istess hsarat. Anzi, meta mistoqsija dwar dan l-attrici wiegbet li hija kienet esebiet id-dokumenti kollha li kellha[61].

[57] Fol 45 u 197
[58] Fol 254 et seq
[59] Fol 254
[60] Fol 197
[61] Fol 197

Ma' dan il-Qorti tinnota li meta mistoqsija, l-attrici lanqas biss kienet certa jekk il-mutur inbieghx jew jekk giex *scrapped*[62]:

"Dr. Alessia Zammit Mc Keon: Il-fdal – jigifieri l-mutur bid-daqqa x'sar minnu?

Xhud - Claire Said: Spiccut kien il-mutur.

Dr Alessia Zammit Mc Keon: All right, imma x'ghamiltu bih?

Xhud - Claire Said: Lir-ragel irrid insaqsi. Dan kien ghamel hafna zmien go dan il-garaxx.

Dr. Alessia Zammit Mc Keon: Ehe, imma bighejtuh? Skrepjajtuh?

Xhud - Claire Said: Skrepjajnih jidhirli, imma nsaqsi lir-ragel.

Dr Alessia Zammit Mc Keon: Ma bighejtuhx.

Xhud - Claire Said: Le le, imkisser kien."

Invece, zewgha l-konvenut qal li l-mutur kien inbiegh u ma' giex *scrapped*:

"*….il-mutur imbaghad bghennieh kif kien bid-daqqa*[63]*."*

Mistoqsi dwar dan in kontro-ezami il-konvenut Muscat kien pjuttost vag u evaziv[64] -

[62] Fol 254-255
[63] Fol 53

"L-Avukat Dr. Alessia Zammit Mc Keon – Issa mbaghad inti tghid "Nghid li l-mutur bejghnih kif kien bid-daqqa". Lil min bieghtuh u kemm gbartu tieghu?

Xhud: Dak ma niftakarx. Kien hemm l-affarijiet, il-mara nahseb irridu nghidu dik.

L-Assistant Gudizzjarju Dottor Kevin Camilleri Xuereb: Ma tafx lil min?

Xhud: Le, le, sorry imma ma niftakarx.

L-Assistant Gudizzjarju Dottor Kevin Camilleri Xuereb: Mela, bhala isem u kunjom ta' din il-persuna ma tafx lil min. Bejn wiehed u iehor allura bhala prezz, jekk taf bil-preciz tajjeb, -

Xhud: Dik il-mara kienet irrangat. Ghax billi kien taghha dak iz-zmien ma kontx-

L-Avukat Dr. Alessia Zammit Mc Keon: Hi kienet hadet hsieb kollox. Okay. Jigifieri int ma kontx involut fil-bejgh tieghu.

Xhud: Le, le xejn."

Mela l-attrici tipponta lejn zewgha dwar x'seta gara mill-mutur, u hu jaghmel l-istess. U sal-lum il-Qorti baqghet minghajr prova konkreta dwar il-bejgh ta' dan il-mutur (jew almenu lil min) u c-cifra li *se mai* irceviet l-istess attrici meta nbiegh.

---

[64] Fol 289

Il-Qorti tfakkar li l-kawza tal-attrici u l-provi biex tissostanzja t-talbiet taghha jispettaw lilha. Jigi sottolineat dak li jghidu l-artikoli 562 u 559 tal-Kap 12 tal-Ligiijiet ta' Malta:

"562. Bla ħsara ta' kull disposizzjoni oħra tal-liġi, l-obbligu tal-prova ta' fatt imiss dejjem lil min jallegah.

559. Il-qorti għandha fil-każijiet kollha tordna li ssirilha l-aħjar prova li l-parti tista' ġġib."

Inoltre u kif inghad fil-kaz **Chef Choice Limited vs Raymond Galea et deciz fis-26 ta` Settembru 2013 -**

"Illi l-Qorti tqis li, għalkemm il-grad ta` prova fil-proċediment ċivili m`huwiex wieħed tassattiv daqs dak mistenni fil-proċediment kriminali, b`daqshekk ma jfissirx li l-provi mressqa jridu jkunu anqas b`saħħithom. Il-prova mistennija fil-qasam tal-proċediment ċivili ma tistax tkun sempliċi supposizzjoni, suspett jew konġettura, imma prova li tikkonvinċi lil min irid jagħmel ġudizzju."

Fid-dawl tas-suespost, il-Qorti sejra temmen ix-xhieda guramentata tal-attrici, korroborata minn zewgha, li l-mutur garrab hsarat b'rizultat tal-incident u ghal din ir-raguni sejra tilqa' t-tieni u t-tielet talba taghha, madankollu limitatament in vista tal-kunsiderazzjoniijiet appena maghmula dwar in-nuqqasijiet murija mill-attrici fit-tmexxija tal-kaz taghha dwar id-danni subiti. Ma kinux provi dawn li hija kienet fl-impossibilita' li tottjenihom u dan in-nuqqas ser jigi rifless fil-*quantum* li ser jigi akkordat.

Fic-cirkustanzi l-Qorti sejra tillikwida s-somma ta' elf Ewro (€1,000) *arbitrio boni viri* bhala kumpens biex jaghmel tajjeb ghad-danni sofferti mill-attrici,

liema hlas ghandhom jaghmlu tajjeb ghalih is-socjeta’ konvenuta u l-Awtorita’ konvenuta skont il-proporzjon ta’ responsabbilta’ li ghandha tingarr minn kull wiehed minnhom.

Ghall-istess ragunijiet, safejn inkompatibbli ma’ dak appena deciz, il-bqija tal-eccezzjonijiet tas-socjeta’ konvenuta u l-Awtorita’ konvenuta sejrin jigu respinti.

Ghal dawn il-motivi l-Qorti:

1. **Tilqa’ l-eccezzjoni preliminari tal-Kunsill Lokali Attard u tiddikjara illi mhuwhiex legittimu kontradittur ghat-talbiet attrici u tilliberah mill-osservanza tal-gudizzju;**

2. **Tilqa’ l-ewwel eccezzjoni preliminari tal-Awtorita’ dwar it-Trasport ta’ Malta u safejn inkompatibbli ma’ dak deciz tichad il-bqija tal-eccezzjonijiet taghha;**

3. **Tichad l-eccezzjonijiet kollha tas-socjeta’ Schembri Barbros Ltd safejn inkompatibbli ma’ dak deciz;**

4. **Tilqa’ l-eccezzjonijiet tal-konvenut Christian Muscat;**

5. **Tilqa’ l-ewwel talba tal-attrici fil-konfront biss tas-socjeta’ Schembri Barbros Ltd u tal-Awtorita’ dwar it-Trasport ta’ Malta u tiddikjarahom responsabbli ghall-incident u d-danni sofferti mill-attrici, liema responsabbilta’ ghandha tinqasam hekk: tlett kwarti ghandha tingarr mis-socjeta’ Schembri Barbros Ltd u kwart mill-Awtorita’ dwar it-Trasport ta’ Malta;**

6. Tilqa' limitatament it-tieni talba attrici u tillikwida s-somma ta' elf Ewro (€1,000) *arbitrio boni viri* bhala danni sofferti mill-attrici kawza tal-incident stradali tat-3 ta' Novembru 2006;

7. Tilqa' t-tielet talba attrici u tikkundanna lis-socjeta' Schembri Barbros Ltd thallasha s-somma ta' seba' mija u hamsin Ewro (€750.00,0) u lill-Awtorita' s-somma ta' mitejn u hamsin Ewro (€250.00,).

8. L-ispejjez tal-kawza ghandhom jinqasmu hekk: tlett kwarti jkunu a karigu tas-socjeta' Schembri Barbros Ltd u kwart ikunu a karigu tal-Awtorita' dwar it-Trasport ta' Malta, hlief ghal dawk tal-Kunsill Lokali Attard u ta' Christian Muscat kif ukoll tal-ewwel eccezzjoni preliminari tal-Awtorita', liema spejjez ghandha taghmel tajjeb ghalihom l-attrici.

Onor. Dr. Miriam Hayman LL.D.
Imhallef

Dep. Reg.